

TALLINNA

PÜHA NEITSI MAARJA

PIISKOPLIK TOOMKIRIK

KATEDRAALI SÕNUMID

EELK Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse infokiri PAASTUKUU AD 2016

ÜLESTÕUSMISPÜHATERVITUS

Kätte on jõudnud aeg, mida võib nimetada ka Jõulude teiseks pooleks. See, mis jõuluimes Jeesusega alguse sai, on täitnud oma ülesande ja eesmärgi – inimesena tõusta surmast uude ellu. Jumala ilmutus tähendabki inimese lunastust, et näidata, mis on inimene väärt Jumala silmis. Jeesus on inimene, kes teeb võimalikuks inimese püüdluse Jumala lähedusse.

Tihti me jääme enda peale mõeldes kinni just oma mustemasse poolde: ebaõiglasse, uhkesse, reetlikusse, vaenulikusse – kurjemasse poole. Nii võime näha, kuidas Jeesuse jüngrid oma Issanda reedavad ja salgavad. Palmipuudepühal Jeesuse Jeruusalemma tulekut rõõmuhoisega tervitanud inimesed nõuavad viis päeva hiljem sama mehe surma. Ahastus ja hirm kurjuse ees on nad laiali pillutanud, sest Jeesus lüüakse risti ja ta sureb. Ometi just see, et Jeesus võttis süütuna enda peale inimeste süü ja suri, saab inimestele päästvaks. Siin ilmnebki inimese väärtus andeksandva Jumala silmis – äratada surmast igavesse ellu. Ülestõusnud Jeesus nõuab elu neile, kes on osades temaga, kelle süü on ta ristipuule kandnud – “igaüks, kes mind tunnistab, seda tunnistan mina” (Lk12:8jj).

Jeesuse asendavat ristisurma mõista on raske tänapäevases individualismis. Nõnda loomulik on ütlus: “iga mees on oma õnne sepp” ja meie erakordsus ja iseseisvus on meid teinud täiesti asendamatuks, et unustame oma seotuse teiste inimestega. Seepärast ongi raske aru saada, et keegi võiks meid asendada, meie võlgu maksta, meie karistuse enda peale võtta. Aga just see, et ühe inimese teo tagajärg kehtib kõikide kohta, on meile jäänud võõraks. Me ei oska enam näha neid sidemeid, millega me oleme üksteisega seotud, kuidas ühe tegu võib karistuse tuua kõikidele ja ühe ohverdus võib kõiki aidata.

Jeesus “uue Adamana” on oma kuulukuse ja surma ning ülestõusmise läbi toonud inimestele lunastuse ja igavese elu. Jeesus esindab uue Adamana inimest Jumala ees ja inimestele näitab Jumala armastust.

Kujutagem ette sündmust tühja haua juures, kui sai selgeks, et Jeesus pidas oma kuulutuses silmas just ülestõusmist ehk elluäratamist (kreeka keeles

“Kristuse ülestõusmine” Toomkiriku vapiruumis, 19. saj. maal, meie tundmatu autor

anastasia), siis selle sõna tähendus oli algselt võõrale kuulajale mõistmatu. Kuid ometi sai see nii armsaks ja oluliseks, et kreeka emad hakkasid seda sõna oma tütardele ja poegadele nimemeks panema – Anastasia ja Anastasios.

Sündmuste keskel on raske sündmusi paigale panna ja hinnata. “Olen, kes Olen!” ütleb Jumal. Sõna lihaks saamine ja liha ülestõusmine Kristuses Jeesuses, on elusaks saamine, mis on nii tugev impulss, et muudab ilma ja maad ning lihast inimest. Inimene on muudetav ja sündmus on elustav, lootustandev. Surma jõud võidetakse elavaks ülestõusmise läbi ning seda teistpidi seletada on võimatu. Tühine on igaüks, kes proovib elu jälle sõnadeks ümber vormida või tagasi suruda.

Seega, loo tuuma on Johannes kokku võtnud: “Aga kõigile, kes tema vastu võtsid, andis ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad tema nimesse” (Jh 1:12).

Meie pole sellest maailmast välja võetud, vaid oleme selles maailmas, et jääda Jumalasse. Üksnes nii ollakse võimelised täitma oma usu ja tegudega uut käsku ja nägema Tema kirkust. Ara taibates, et Ta elab meie keskel ning tema kohalolek on ühtviisi nii siin ja kui praegu. Lastes Jumalal endast läbi paista, elame Ülestõusmispühad tegelikkuseks.

Kristus on ülestõusnud! Tõesti ta on ülestõusnud!

Koguduse õpetaja Arho Tuhkru

Aga kõigile, kes tema vastu võtsid, andis ta meelevalja saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad tema nimesse. Jh 1:12.

Möödunud on aasta ajast, mil alustati lastetööga Lagedil. Kuidas see töö alguse sai? 2014. aasta sügisel liitusin Piibli- ja misjonikursusega ning 2015. aasta alguses oli vaja mõelda, mida praktika raames teha. Siis tuligi mõte alustada pühapäevakooliga Lagedil. Lähim kirik ja kogudus asuvad Jüris ning Lagedil puudus kogudusetöö. Selle tühimiku täitmine andis võimaluse lastele rääkida Jumalast, Jeesusest ning kristlaseks olemisest. Toomkogudus ja praktika juhendaja Minna Nikki meie kogudusest toetasid seda mõtet igati ja nii sai alguse Toomkoguduse misjonitöö.

Tundide läbiviimiseks on Lagedi raamatukogu lubanud kasutada oma lugemissaali. Väga suur tänu neile selle eest.

Tunnis käib 4–10 last, kes on vanuses 7 kuni 12 eluaastat. Kuna enamus lapsi ei ole varem kuulnud midagi Jumalast ega Tema pojast Jeesusest, siis on suur rõõm ja õnnistus lastele nendest rääkida ja näha sära laste silmades..

Esimene hooaeg (kevad 2015) oli sissejuhatav, kus rääkisime Jumalast, Jeesusest ja Piiblist. Tund kestis tavapärasest lühemalt – 60 minutit. Sügisel saime alustada tunniga varem ning nüüd kestab see 90 minutit. Tunnid toimuvad igal teisipäeval kella 15–16.30.

Lisaks piiblliloole mängime kordamismänge, teeme teemakohast viktoriini, õpime piiblisalme, laulame, lahendame töölehti ning teeme ka ühe teemast lähtuva meisterduse. See on üks tegevus, mida lapsed lisaks kordamismängudele väga ootavad. Meisterdused saavad nad pärast koju võtta ja perele näi-

*Pühapäevakooli lapsed meisterdavas palmipuudepähal.
Juhendajad Marje Stüff ja Minna Nikki.*

data ning selle kaudu ka kuulnud meelde tuletada.

Iga tunni kohta on neil väike pildike koos piiblisalmiga, mille saavad liimida oma pühapäevakooli vihikusse. Lapsed ootavad väga, et saa ksipühapäevakooli tulla.

Detsembris osalesid Lagedi pühapäevakooli lapsed ka Toomkoguduse jõulujumalateenistusel, kus said kaasa teenida näidendis.

Jumala rahu ja õnnistust kõigile paastuajal.

Pühapäevakooli õpetaja Gätlin Randrüt

330 AASTAT WASTSE TESTAMENDI TRÜKIST

Tänavu möödub 330 aastat Wastse Testamendi trükist

Märtsikuu 14. päeval tähistasime emakeelepäeva. Läbi sajandite oleme säilitanud emakeele, emakeelse kirjanduse ja koolihariduse.

Piibli eestikeelseks saamise lugu, Piibli ja tema osade levitamise lugu on meie kultuurrahvaks saamise lugu, on osa meie ajaloost.

Kõigis protestantlike maades oli Piibilil oluline roll kirjakeele väljakujunemisel.

Maakeelne Piibel tegi seal sisalduva tarkuse, ajaloo ja maailma eestlasele omaseks ja tuttavaks, osaks meie kultuurist ja mõtlemisest.

Lõunaeeestikeelse Wastse Testamendi ilmunisest möödub käesoleval aastal 330 aastat.

Esimene trükk ilmus 500 eksemplaris. Teine trükk ilmus aastal 1727 trükiarvuga 10 000 eksemplari.

Eelmine aasta tähistasime põhjaeestikeelse Uue Testamendi ilmunise 300 aastapäeva.

19. sajandi algul alanud rahvuslik liikumine tõi kaasa uusi võimalusi eestlaste osavõtust ühiskondlikust elust. Kohalikud haru- ja abiseltsid olid esimesteks talurahva vabatahtlikeks organisatsioonideks.

1804. aastal loodi Briti ja Välismaa Piibliselts. Juba paar aastat hiljem tekkis eestimaalastel kontakt loodud seltsiga. Tekkisid mitmed kohalikud piibliseltsid ning 1813. aastal loodi juba piibliseltsid Tartus ja Tallinnas, mille tulemusena tekkisid Eesti- ja Liivimaal kümned kohalikud harupiibliseltsid. Eesmärgiks ei olnud ainult Piiblile trükkimise organiseerimine ja levitamine vaid ka haridusliku kirjanduse väljaandmine.

Wastse Testamendi tiitelleht

Nõukogude võimu poolt selts suleti ja see taastati uuel rahvusliku ärkamise ajal aastal 1991.

Maailma enam kui 140 rahvuslikku piibliseltsi on moodustanud katusorganisatsiooni Ühinenud Piibliseltsid, mis tähistab tänavu mais oma 70. tegevusaastat.

Möödunud aastaks oli Piibel või piibliosad tõlgitud 2886 keelde. Igal aastal trükitakse üle 500 miljoni eksemplari Piibleid ja piibliosid.

Piibilil on jätkuvalt koht lugemislaua.

Eesti Piibliseltsi peasekretär Jaan Bärenson

Toomkiriku Saueri orelil on vanust ligi 102 aastat. Tähelepanuvääriv ja mõneti isegi üllatav on fakt, et sellest ajast ligi ühe viiendiku on teda hooldanud üks ja sama mees, Toomas Mäeväli.

Kuidas sinust sai noore, 21 aastase mehe 1996. aastal Toomkiriku orelil hooldaja?

Ilmainimene ütleb, et see oli juhuste kokkulangevus, ristiinimine ütleb, et see oli Jumala juhtimine. Ma olen tegelikult ka praegu Eestis kõige noorem sellel alal.

See on valdkond, kus ei ole suurt konkurentsi ja seetõttu ühest küljest, ega seal ei olnudki kedagi valida nii väga. Teisest küljest olin ma koos Harri Ilvesega (*Toomkiriku orelil eelmine hooldaja, KP*) selle tööga juba kokku puutunud, kogu aeg käinud orelihooldustel kaasas, pilliga tuttav ja mingil ajal hakanud juba ka ise aktiivsemalt seda tööd tegema.

Kindlasti mõjutas ka ristiisa Jaagu (*Jaak Salumäe, Toomkoguduse tolleaegne õpetaja, KP*) usaldus, et ta selle sammu tegi – mingil hetkel öeldi mulle, et nüüd tuleb ise seda tööd tegema hakata. Alguses oli ikka katseaeg ka, leping tuli alles mõned kuud hiljem, aga tööga tuli hakata tegelema kohe jaanuari algusest. Töö oli muidugi huvitav ja sel ajal ka eriti vajalik. Viimane periood enne restaureerimist oli hästi ettearvatu ja ka intensiivne orelihoolduse osas. Kunagi ei teadnud, mis juhtuda võib, pidi olema alati valmis ja ma ka püüdsin valmis olla. Kui midagi viga oli, siis sain kohe kiiresti välja tulla.

Millised kogemused sul selleks ajaks juba olid?

Ma olin tegelikult juba kuu aega varem alustanud iseseisva orelihooldajana Olevistes. Nii et Oleviste vennad olid siis need tegelikult, kes selle esimese riski võtsid ja julgusid orelihoolduse täielikult minu peale anda. Seal ma alustasin detsembri alguses 1995. Enne seda olin ma, arvan, et ühe aasta töötanud iseseisvalt. Ma olin küll Harri firma kirjas, aga töö oli sajaprotsendiliselt minu peal. Oleviste orel on sama vana nagu toomkiriku oma, ainult et natuke kehvas seisukorras,

sest ei ole valmis ehitatud ja järelhooldus on olnud kehvakene.

Kas keegi sind sel perioodil juhendas ka?

Eks tuli ise kogu aeg küsida või siis lihtsalt vaikselt maad kuulata. Palju sai läbi käidud ka välismaalastega. Rootsist Göran Grahn oli üsna toetav, aitas kaasa erinevate kogemuste vahetamisele. 1997–99 suhtlesime üsna tihedalt, käisime näiteks Lätis erinevaid oreleid vaatamas – Ladegasti orelit Valmieras, Saueri oma Kuldīgas, Ventspilsis, Ugāles. Samuti Olev Kentsiga Soomes. Ja kui tuli Toomkiriku orelil restaureerimine (1998. aastal – KP), siis ma olin kuu aega Frankfurtis Oderi ääres (**Christian**) Scheffleri juures. Seal sai temaga käidud mitmeid pille vaatamas. Suures töökojas töötamise kogemus tuli Scheffleri töökojast, mis oli suur ja on ka praegugi veel suur.

Milline oli situatsioon toomkirikus sel ajal, kui sa tööle asusid? Palun meenuta inimesi, kellega sa oma töös kokku puutusid.

Väga huvitavate inimestega on olnud võimalus kokku puutuda oma tööga seoses. Ka külalistega, kes on käinud siin mängimas, näiteks Soome juhtivate orelikunstnikega. Kindlasti oli väga oluline side professor Hugo Lepnurmega või ka kontaktid Rolf Uusväljaga. Eks esialgu kõik vaatasid uut tulijat väikese ettevõttega, et kas saab asja või ei saa. Sama jätkus hiljem – nii üks kui teine on käinud seda ala minu juures nuusutamas, aga keegi pole selle töö juurde jäänud. Võib-olla sellepärast ka, et olen pedantne teatud asjades. See tuli restauraatori koolitusest (*Tallinna Ehituskoolis – KP*) kaasa. Ma arvan, et kui sa midagi taastad, siis tulebki teha täpselt nii nagu ta oli.

Huvitav aeg oli ka Toomkiriku nõukogus ja juhatuses, kus olin umbes 10 aastat. 2000–2004 juhatuses sekretärina, enne seda nõukogus. Kogudusepoolne usaldus oli päris suur – minu häälekogus nõukogu valimistel oli eespool kolmas. Orelifondi nõukogus olin ka liige, hiljem pandi mind fondi juhatusse.

Kuno Pajula oli väga huvitav inimene ja hea nõuandja. Kirikumees Tarmo Tornius katsus igal pool kaasa aidata, kus vähegi võimalik. Kõik kontaktid kolleegidega on olnud positiivsed.

Milline oli orelil olukord algusaastatel?

Päris pikalt tuli hooldada veel restaureerimata orelit. Harri Ilves hooldas Toomkiriku orelit 1993. või 1994. aastast alates. Olin temaga kogu aeg kaasas ja seal sai palju töid koos tehtud, remontisime näiteks ühe olulisema tuulepõhja, panime tööle klarneti registri. Tegime õige valiku,

et nihutasime probleemidega viled kõrvale, mitte ei vajutanud neid lõmmi. Tegelikult tuli orelil võimsus ka tookord välja, kui kuulata vanu salvestusi, mis tehtud enne restaureerimist. Häälestamisküsimuses arvan, et põhiline probleem oli see, et ei osatud häälestada. Nüüd on saadud häälestus püsivaks.

Toomkiriku juures oleme võtnud oma-moodi vastutuse. Juba 90. aastatel sai selgeks, milline väärtus toomkiriku pillil on. Peame arvestama sellega, et see pill säiliks. Seetõttu on tulnud teinekord orelil uks ka lukku keerata ja mitte kedagi ligi lasta. 2000. aastal oli orelimeistrite organisatsiooni kongress, Scheffler tahis teha orelil tutvustuse 100-le mehele. Lasime nad alumisele korrusele, aga viledel juurde ma ei lasknud neid. See oli omamoodi skandaal, kuid kuna kohe pärast külastust pidi tulema kontsert, ei saanud riski võtta. Suuri seltskondi ei ole ma orellisse lasknud, maksimaalselt 3 inimest, koos minuga. Kellel on konkreetne huvi, saab tulla ja rahulikult vaadata. Kui Hämeenlinna kirikusse Soomes planeeriti uut orelit, tulid kogudusest kantor, kirikuõpetaja ja organist ja vaatasid, kas sellise kõlastiliga pill sobiks ka nende kogudusele.

Toomkiriku puhul on oluline, et piiskopi kirikus, Eesti esinduskirikus oleks orel alati heas korras nagu ka kogu kirik.

Mida ootad tulevatelt aastatelt? On sul unistusi?

Siin on küsimuseks, et see amet peab ikkagi alles jääma. Nüüd on käes see aeg, et tuleb vaadata, kas on ka järeltulijaid. Tõsise huviga ei ole seni keegi olnud. Ühest küljest on muidugi probleemiks ka töö ebastabiilsus – mingit kindlat garantiid ei ole. Möödunud suvel ma langetasin enda jaoks otsuse, et oma tüdrukud õpetan orelil häälestama. See on minu unistus, et nad suudaksid niipalju kogemusi omandada, et oleksid võimelised oreleid häälestama, võib-olla ka pisemaid reguleerimisi tegema. Huvi tundub neil olevat. Praegu tulevad nad hea meelega klahve hoidma, saavad nii oma kõrva treenida, edaspidi kutsun neid ka viledel juurde häälestamisprotseduuri jälgima.

Järgmine unistus on see, et ma vajan paremat töökoja ruumi. Mul on mingid mõtted, loodan, et need lähiaastatel teoks saavad. Tahame töökoja juurdeehitusega rajada oma õue peale.

Need on kaunid ja üsna konkreetsed unistused. Soovime, et need täituksid!

Toomas Mäeväljaga vestles koguduse muusikatöö juht Kadri Ploompuu

Foto: Arho Tuhkru

Kunsti ajaloolase Juhan Kilumetsa eestvedamisel ja restauraator Hilikka Hiiopi (pildil paremal) juhendamisel toimub Toomkirikus orelirõdu aluse puitseina kolmanda maalivälja avamine. Konserveerimistöid teevad põhiliselt Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse osakonna tudengid Johanna Lamp (pildil vasakul) ja Taavi Tiidor, kuid abis käivad ka teised õpilased. Esimesed kaks arkaadi on kogudusele nähtavad juba mitmeid aastaid, praeguse vapiruumi seinas olev arkaad avaneb aga visa ja tundliku tööga just sellel aastal.

Loodetavasti saab varsti pärast maalingu lõplikku avamist eemaldatud ka kolmest arkaadist koosnevat maalingutervikut lõhuv vahesein ning kunstiteost saab imetleda selle algses tervikkuses.

Foto: Arho Tuhkru

Küünlapäeval, 2. veebruaril, möödus esimene aasta peapiiskop Urmas Viilma ametisse pühitsemisest. Fotol Urmas Viilma ametivannet andmas Toomkiriku kantseleis. Vande võtavad vastu peapiiskop emeeritus Andres Põder, piiskop Einar Soone ja piiskop Andres Taul. 02.02.2015

Foto: Erik Peinar

TOOMKIRIK PEAB 2016. AASTAL SUURI JUUBELEID – KANTSEL 330, ALTAR 320 JA ALTARIMAAL 150

Pärast suurt Toompea põlengut 1684. aastal oli see paik põlenud, tühi ja paljas. Tahmunud majaseinte ning korstnavarede vahel valitses kurbus ja nõutus. Kohe, järgmisel aastal pärast suurt põlengut, valati justkui uue elu märgina Toomkiriku pronkskellad „Maarja“ ja „Lunastaja“, et need kutsuksid rahvast kokku. See, et esimesena valati kellad, on märgilise tähendusega, sest kell kutsus palvele, oli oma helisemisega Issanda aja sulane, hoides seatud aegu, lüües seda sisse ja välja.

Peale suurt õnnetust tulid ka all-linna meistrid ja tiserid appi Toomkiriku taastamisele. Christian Ackermanni (Tallinnas 1672–1710?) töökojas valmib 1686. aastal kantsel, paik kus sõna saab kuuldavaks ning aktuaalseks läbi jutluse. Kantsli tammepuust korpust liigendavad keerdsambad, nende vahele on paigutatud 12 jüngrit kujutavad keskpärased maalid, kantslijalaks on käsulaudu hoidva Moosese figuur. Kantslile viivat ust ehivad nagu altaritki Pauluse ja Peetruse figuurid. Esimene jumalateenistus peeti taastatavas kirikus 1. jõulupühal 1686 ehk 330 aastat tagasi.

Kümme aastat hiljem saab valmis meie altariretaabel. Leping Christian Ackermanniga Toomkiriku altariseina valmistamiseks sõlmiti küll juba 1694. aastal. Altarisein pidi valmima järgmise aasta lihavõteteks, kuid töö erilise keerukuse tõttu lõpetas Ackermann selle alles 1696. aastal.

1866. aastal toimus Toomkiriku altariseina põhjalik uuendamine. Parandustööde projekti koostas arhitekt Otto Pius Hippius (1826–1883), Peterburi Kunstiakadeemia professor ja akadeemik. 1866. aasta 16. oktoobril kaunistas Düsseldorfis töötanud baltisaksa kunstnikult Eduard von Gebhardtilt (1838–1925) tellitud altarikompositsioon Kristus ristil esmakordselt Toomkiriku pidulikku pühapäevast jumalateenistust.

Seega on 2016. aasta täidetud oluliste juubilaridega: kantsel 330, altar 320 ja altarimaal 150 ning kogu toomkiriku taastamise lugu on seda aastat kokkuvõttev sõnum, et Jumala hool ja inimeste abi saab nähtavaks ka kõige raskemal ajal ja elu tuli tagasi toomkirikusse ja tasapisi ülesehitavatesse Toompea tänavatele ja majadesse.

Jüripäeval, 23. aprillil möödub aasta, mil peapiiskop Urmas Viilma pühitses piiskopiametisse assessorid Joel Luhametsa ja Tiit Salumäe. Assisteerisid piiskop Einar Soone ja emeriitpeapiiskop Andres Põder. Välispiiskoppidest assisteerisid Soome emeriitpiiskop dr Juha Pihkala, Ingeri piiskop Aarre Kuukauppi, Läti piiskop Pāvilis Brūvers ja Inglise kiriku piiskop dr Brian Castle. 23.04.2015.